

מזכרונותי על חיבת-ציון וציונות ובית רוז'ין

א.

ישראל" בעיר העתיקה בירושלים על שם ר' ישראל מרוז'ין זצ"ל. הוא עשה עלינו, הילדים, רושם כביר בהדרת פניו ומלבושו וב- חברתו שהיתה נעימה גם לילדים, ולילות כימים היה יושב בחברת אבי זצ"ל. רצה אז אבי ז"ל לארגן התישבות גדולה של חסידים בארץ-ישראל, ונעשו בביתו בעזרת מר בק, שהיה איש משכיל, עסקן חרוץ, ונלהב לרעיון הישוב, תכניות ליסד בנק לשם התישבות גדולה. זה היה עוד לפני הופעת הד"ר הרצל בעולם היהודי. אבי ז"ל נסע לכל האדמורי"ם הישישים מגזע ורוז'ין ולקח מהם מכתבים בחתימתם ודרישה נמרצה לעושי רצונם החיסידיים האמידים שישתתפו בהונם ובהשפעתם על המוני העם החרדים ולהחזיש עליה רחבה על אדמת הקודש. ואמנם עלה בידי מר בק ליסד הבנק שאח"כ התמוג בתוך הקולוניאל-באנק. לחכלית זו נסע אבי ז"ל גם לרוסיה, לאוקראינא ולבסרביא, מקומות שבהם ישבו רוב החסידים לבית משפחת רוז'ין, וגם הצליח בנסיעתו. אולם בפרוהובישט (מקום מגורו של הרבי ר' שלום יוסף זצ"ל, אביו של הרוז'ינאי זצ"ל) נודעה סיבת בואו ע"י מלשינות להממשלה הצארית, ובשבתו בחזרו בחברת חסידים הסבו שוטרים על הבית, ולעצת ידידי העלה את כל המכתבים החשויים האלה על המוקד בתנור המוסק באותו הזמן בחורף. וכך גשרפו תעודות יקרות-ערך כאלה שאישורו רצונם של כל הרבי"ם ממש-פחת רוז'ין ז"ל, שהיתה נוטה מאז לרעיון התישבות היהודים על אדמת ארץ ישראל.

*

ג.

בשנת תרנ"ח היתה התעוררות ציונית רבה בגאליציא לרגל הופעת הרצל והקונגרס סיים וקניית אדמת "מחנים" וכו'. באותו הזמן הגיעה שמועה לאוני אבי ז"ל (כמדומני ע"י מכתב שקיבל מאת ידידו הנאמן ר' אהרן מרכוס ז"ל מקראקין), כי אדמורי"ם אחדים בפולין ובראשם האדמו"ר מ... מתכווננים לבקר את האדמו"ר הזקן רד"מ זצ"ל מטשורטקוב, לקבל את הסכמתו להחרמת הציונים והציונות ע"י החרדים. אז נסע אבי ז"ל לטשורטקוב להקדים פני הסכנה בליקחת דברים עם דודו הרה"ק הזקן זצ"ל ולהבהיר

אבא ז"ל, האדמו"ר מדרוהוביץ, היה מספר, כי המאורע שהלהיב את רוחו עוד בשחרות ימיו לרעיון "ישוב ארץ ישראל", היה הביקור של לורד אוליפאנט בחצר של סבו הצדיק רבי אברהם יעקב מסאדיגורה זצ"ל. הלורד הודיע מקודם עליידי שליח, כי ברצונו לבקר את הצדיק מסדיגורה ולשוחח אתו על דברים הנוגעים לטובת כלל ישראל; קשטו את החצר והעמידו שער-כבוד, כיאות לקבלת פני איש רם-המעלה כמוהו, וגם הדימינו את הרב הראשי של טשורנוביץ, הרה"ג ר' ב. א. ה. ווייס ז"ל, להיות המליץ בינותם, כי הוא ידע את השפה האנגלית. ואז הציע הלורד אוליפאנט להרבי, שישפיע על קהל חסידיו ועושי-רצונו הרבים, שיתאספו בכל עיר ועיר ברחבי רוסיה ויפגינו בדרישה לאומות-העולם, כי ישיבו לעם ישראל את ארצו, כי כבר נמאסה עליהם ישיבתם בגולה, והם משתוקקים לשוב למולדתם. והימים האלה היו אחרי מלחמת פליונה, ודיברו או בין הממשלות על חלוקת תורכיה, והלורד הבטיח להאדמו"ר, כי הוא מצדו יעשה כל מה שיהיה לאל ידו להשפיע על אנגליא שתסכים להציע תו זו. אך בתנאי שהיהודים ידרשו את דרישתם בתוקף, ויחליטו באמת לעלות ולהתישב בארץ-ישראל.

ארכיון אסופות

הלורד עזב את בית הרבי כשזה ליווהו עד המרכבה, ואח"כ טרחו החסידים לשמוע את דעת הרבי הנערץ על אודות הצעה זו המשונה לכאורה. אז אמר להם הרבי בכבוד ראש: יהי רצון שתבוא כבר הגאולה גם בדרך זו ובלבד שלא תתמחמה עוד, כי קשה כוח הטבל ואין סוף וקץ לצרות ישראל. הדברים האלה שנאמרו בהטעמה רבה פעלו פעולה עזה מאוד על נפשו הצעירה והרכה של אבא זצ"ל, והחליט כבר אז להתמסר לרעיון הנשגב של ישוב ארץ ישראל, כי דיבור שיצא מפי זקנו ז"ל קדוש היה לבני משפחתו ולכל הגוהים אחריו.

ב.

כשהייתי ילד בן שבע התארח בביתנו ר' מאיר חיים באק, בנו של ר' נסים באק, שב- יומתו נבנה בית-הכנסת המפואר "תפארת

חזא ויאמר: השי"ת יעזור מה? (כלומר: אם להתפלל לך' כדאי כבר להתפלל ולקוות על ביאת הגואל), ובתוך כדי דיבור אמר: בכל זאת אני אומר לך הלואי והא כדברך ובלבד שכבר יקיץ הקץ לשפלות ישראל וצרותיו. ואז נתלהב אבי ז"ל, ובהתלהבותו שעלתה מרגע לרגע, התחיל בקול רם להרצות את טענותיו כשדמעות נטפו מעיניו. ויאמר: ומה יהיה כשיעלה להם לאותם העומדים רחוק מהיהדות הצרופה להתישב בארץ ישראל ולגאול את אדמתה בלי שום סעד ועז' רה מקהל החסידים ויראי ה', האם לא יכאב אז הלב כי לאשמתנו יחולל כל הקדוש לנו, רק מפני שאנחנו התרחקנו מהם ומהרעיון הקדוש של ישוב ארץ ישראל ושיבת בנים לגבולם. האם לא מוטלת עלינו חובה קדושה להשפיע עליהם ולעזור בכל מאמציו שהרעיון הנשגב הזה יתנהל על טהרת הקדוש כרצוננו ואז בעוהשי"ת תוכתר שאיפתנו בהצלחה. אז קם הרה"ק מטשורטקוב ויאמר לאבי ז"ל בהדגשה: אני אומר לך שהצדק אתך, אולם מה אעשה ואותם הסובבים אותי אין מניחים לי לעשות כרצוני.

מובן מאליו, כי האדמו"ר הקדוש מטשורטקוב לא רצה להסכים שיחרימו את הציונות והציונים. וכך נדחתה הצעת ההחר"מה ולא יצאה לפועל. להיפך. כמה מן האד"מוריים נתקרבו אח"כ לרעיון כשנודעה להם אח"כ דעתו החיובית של האדמו"ר הקדוש מטשורטקוב זצ"ל.

זוהי תמצית מעט-ממה שקבלתי מאבי ז"ל, ועל זה יש להוסיף באריכות פרטי פרטיים, שהם חשובים ומעניינים, ועוד חזון למועד. לפי שעה הנני מסתפק במועט הזה מחוסר פנאי ומקום.

לפניו את גדולת הרעיון הציוני ביחוד בשביל אוהב ישראל אמתי כמוהו, הכואב לסבלר"תם ודחקם של ישראל ברוסיא וגאליציא. ואבי ז"ל היה בטוח בנצחונו. לפי שכבר הזכרתי כי קיבל פעם מכתבי המלצה להתישב בות בארץ-ישראל בנסיעתו הראשונה לאותה המגמה. כשבא אבי ז"ל לטשורטקוב מצא שם את הרבי מ... שהיה ידוע למתנגד קיצוני לתנועה הציונית. אחרי ויכוח גמרץ בין שניי הם הוסכם ביניהם ששניהם יציעו את טענור"תיהם לפני האדמו"ר הזקן ז"ל למען יראו למי משניהם הוא נוטה בהשקפתו ודעתו. וזה היה בליל שבת אחרי הקידוש, שאז היו בכנסים האורחים החשובים לחדרו המיוחד של הרבי זצ"ל. אבא ז"ל הסכים שהרבי מ... ירצה את טענותיו מקודם. והוא דיבר בגנות הציונים באוני הרבי מטשורטקוב ובתור דוגמא של ההפקרות במחנה הציונים סיפר שהם מוכרים אתרוגי ארץ-ישראל בשבת. אז שיסע אותו הטשורטקובאי ז"ל: וכי יעלה על הדעת שיהודים יראי ד', הקונים אתרוגים, יקנו חלילה אתרוגים בשבת? ובכלל אמר לו: כלך לך מלשון הרע זו, כי אסור לחפש עבירות ולהוציא דבה אפילו על פחות מישי"אל למען שלא לעורר דינים על כנסת ישי"אל. ואז פנה הרבי מטשורטקוב ז"ל אל אבי ז"ל בשאלה: אמור נא לי מה רוצה הד"ר הרצל? ויען לו אבי ז"ל: הד"ר הרצל רוצה שהיהודים יקנו את אדמת ארץ-ישראל וירשיבו עליה יהודים מכל קצוי תבל. אז שאל הרבי מטשורטקוב ז"ל: ומה יהיה אם ממש"לת התוגר לא תרשה למכור אדמה בארץ-ישראל? וזענה אבי ז"ל: השי"ת ברוב רח"מיו יעזור שתוגרמה תרשה ותתרצה לעם ישראל לפדות את אדמתם בכסף מלא. אז שקע האדמו"ר מטשורטקוב בדומיה כשעה

ידיעות הקבוץ הדתי

בעליה

— ב-14 לחודש מאי הגיעה האניה "מקס נורדוי" לחיפה ובה 1600 עולים. קרוב ל-300 עולים משתייכים לתנועת הפועל המזרחי. למעלה מ-90 חברים נרשמו לקיבוץ הדתי, 40 חברים הצטרפו לגרעין מושבי, 75 נקלטו במסגרת עלית הנוער ויתרם בחרו להסתדר במושבות ובערים השונות אצל קרוביהם. העולים שנצטרפו ל"קיבוץ הדתי" חולקו כדלהלן: לקבוצת "תחיה" — 29 חברים ואם

אחת, ל"מכורה" — 23 חברים ואם אחת, למשואות יצחק — 8, גרעין טרנסילבני — 30. עוד מספר קטן של חברים יצורפו, אחרי שלא יתקבלו בעלית הנוער.

— באניה "אנדרי ליבון" שבאה ממרסל ובה 160 עולים הגיעה הקבוצה הטריפוליט"ית בית בת 20 חבר, שזה חדשיים שיצאה לדרך. הוחלט להעבירם לשנת הכשרה לקב' "אמור גים" ושדה אליהו. — שתי חברות מבח"ד בשוודיה שהגיעו באניה "קירו סיטי", נשלחו לבארות יצחק.